

пов'язується це в першу чергу з розвитком раціонального мислення. Розгляд насильства у таких площинах розкриває останнє як дуже тонку субстанцію, що, незважаючи на часто грубість своїх форм, може змінювати свою модальність у залежності від властивостей навколишнього середовища, а також особливостей суб'єктів взаємодії.

Окремі науковці звертають особливу увагу на те, що побої та інші насильницькі дії чи бездіяльність, які завдають фізичного чи психічного болю, – різні поняття. Вони відрізняються один від одного, перш за все, за способом заподіяння фізичного болю та психічних страждань. Побої, як неодноразово зазначалося вище, полягають лише в нанесенні ударів. Що ж стосується інших насильницьких дій, що заподіюють фізичний біль, то вони являють собою найрізноманітніші дії: дряпання, виривання волосся, здавлення частин тіла потерпілого і т.п.

Логвиненко Борис Олексійович,
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ДИТИНА, ЯК СУБ'ЄКТ ПРАВОПОРУШЕННЯ У КАНОНІЧНОМУ ПРАВІ РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

Особливості відповідальності суб'єкта вчинення протиправних діянь, залежно від його віку, є надбанням останнього століття. Поряд із цим, законодавство зарубіжних держав має істотні відмінності щодо віку настання юридичної відповідальності, або обсягу санкцій, що можуть бути накладені на особу, яка не може вважатися дорослою. Примітно, що віковий критерій настання відповідальності для суб'єкта за протиправні діяння істотно відрізняється у багатьох державах і сьогодні. Водночас, у представленому дослідженні увагу буде приділено дитині, як суб'єкту відповідальності за вчинення проступків за канонічним правом.

Нагадаємо, що головним кодифікованим джерелом канонічного права варто вважати Кодекс канонічного права (Codex Juris Canonici – CJC/1983), який було прийнято 25.01.1983 завдяки активній діяльності папи Святого Івана Павла II (1978–2005). Вказаний Кодекс готувався впродовж 20 років і став результатом опрацювання трьох різних збірників норми юридично важливих вказівок: а) CJC/1917 (Codex Juris Canonici від 27.05.1917); б) документи II Ватиканського собору (1962 – 1965 роки); в) післясоборне законодавство [1, с. 39].

За структурою, СІС/1983 поділено на 7 Книг, що охоплюють частини, розділи, титули, глави, статті та канони. Книгами, об'єднаними Кодексом виступають: Книга 1 «Загальні норми»; Книга 2 «Народ Божий»; Книга 3 «Вчительське служіння Церкви»; Книга 4 «Святительське служіння Церкви»; Книга 5 «Власність Церкви»; Книга 6 «Санкції у Церкві»; Книга 7 «Процеси» [2, с.6-27].

Слід погодитись із думкою Я.С. Баранько, що у секулярному суспільстві норми канонічного права діють всередині конфесій. Водночас правовим підґрунтям виступає, насамперед, римське право, що було прийняте християнськими державами [3, с.7].

Крім того, як зазначає С.В. Місевич, правова культура, правосвідомість та інші елементи правової системи визначаються далеко не тільки існуючою в державі системою права, а (у досить значній мірі) і традиціями, звичаями, моральними та релігійними нормами. Враховуючи особливий вплив релігії на суспільну свідомість, елементи канонічно-правового врегулювання (зокрема у сферах, що колись врегульовувались через делеговане Церкві законодавство) присутні у практично всіх правових системах країн поширення християнства у вигляді рудиментів, правових звичаїв, юридичних презумпцій, елементів правової свідомості чи культури, тощо [4 с.26]. Таким чином, результати представленого дослідження можуть мати значення і для удосконалення інституту юридичної відповідальності в Україні.

Отже, відповідно до кан. 97 СІС/1983, особа, якій виповнилося 18 років вважається повнолітньою; не досягнувши цього віку – неповнолітньою. Неповнолітня особа, віком до 7 років вважається дитиною, і вважається нездатною відповідати за власні вчинки; по досягненню 7 років, вважається, що особа є здатною до розумного судження [2, с. 73].

Водночас, у застосунку до караючих санкцій, віковий бар'єр суб'єкта вчинення протиправних дій є дещо іншим. Так, за кан. 1323, ніякому покаранню не підлягає той, хто порушив закон, або припис не досягнувши 16 річного віку [2, с.485].

Цікаво, що вік особи також виступає пом'якшуючою обставиною. Так, за кан. 1324 особа, яка вчинила правопорушення не звільняється від покарання, однак покарання, встановлене законом чи приписом, повинно бути пом'якшене чи замінене каяттям, якщо правопорушення було вчинене [2, с. 487].

Виникає логічне питання про те, які санкції передбачені канонічним правом. Загальні положення про покарання за правопорушення розміщені у кан. 1311-1312 Кодексу. Так, згідно з кан. 1311, церква наділена природженим і властивим їй правом накладати караючі санкції на вірних Христу, які вчинили правопорушення. У свою чергу, караючими санкціями в Церкві визначені наступні: 1) лікуючі покарання, або цензури (кан. 1331–1333); 2) спокутуючі покарання (кан. 1336). Законом можуть бути встановлені також інші спокутуючі покарання, що позбавляють вірного Христу якого-

небудь духовного чи матеріального блага та такі, що відповідають надприродній меті Церкви. Крім того, застосовуються профілактичні покарання і каяття. Перші, переважно для запобігання правопорушенням, а другі – більшою частиною для того, щоб замінити собою покарання чи посилити його [2, с.483].

Таким чином, на підставі викладеного можна зробити висновок про те, що канонічне право включає багато правових інститутів, знайомих за традиційними галузями права. З іншого боку, такі процедури, як альтернатива покарання, досі не представлені у чинному Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП) і тут традиційні правові галузі дещо «програють».

Крім того, у канонічному праві за вчинення правопорушення дитина (неповнолітня особа) несе відповідальність, починаючи з 16 річного віку, тоді як фізична особа загалом вважається спроможною до розумного судження починаючи з 7 років.

Отже, можна із впевненістю вести мову про те, що у канонічному праві Римо-Католицької Церкви приділено належну увагу особливостям відповідальності неповнолітніх осіб за вчинення правопорушень. При цьому, можна провести певні паралелі із адміністративною відповідальністю, яка також настає з 16 річного віку, а для суб'єкта, що не досяг повноліття (18 років) можуть бути застосовані передбачені статтею 24-1 КУпАП заходи впливу [5].

1. Релігієзнавство: конспект лекцій за темою «Канонічне право православних і католицької церков». Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України»: укладач І.П. Мозговий. Суми. 2013. 60 с.

2. Кодекс канонического права. Москва: Институт философии, теологии и истории святого Фомы. 2007. 624 с.

3. Баранько Я.С. Канонічне право: історія та методологія дослідження. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. 2012. № 109. С. 5-8.

4. Місевич С.В. Місце канонічного права в системі правових явищ. Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. 2013. № 660. С. 20-27.

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х. Відомості Верховної Ради УРСР від 18.12.1984. № 51. Ст. 1122.